

NR 14/2015

STOSUNEK DO INNYCH NARODÓW

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 14 stycznia 2014 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

- ▶ Do najbardziej lubianych narodów należą Włosi, Czesi, Hiszpanie, Anglicy, Słowacy i Szwedzi, do których sympatię wyraża mniej więcej połowa Polaków (od 46% do 51% deklaracji sympatii w zależności od narodowości).

- ▶ Spośród uwzględnionych w sondażu nacji, niechęć najczęściej deklarowana jest wobec Romów (58% deklaracji niechęci), w drugiej kolejności wobec Rosjan (50%), w trzeciej natomiast – Rumunów (43%).

- ▶ W porównaniu z rokiem poprzednim istotnie poprawił się nasz stosunek do wielu narodów uwzględnionych w sondażu. Stosunkowo największe zmiany *in plus* zaszły w naszym nastawieniu wobec Niemców, Amerykanów, Japończyków, Anglików, Szwedów oraz Włochów. W ciągu ostatniego roku pogorszyło się natomiast nasze nastawienie wobec Rosjan.

Już od ponad dwudziestu lat badamy stosunek Polaków do innych narodów, starając się określić, które z nich są na ogół lubiane, a w stosunku do których przeważa niechęć. W tym roku¹ zapytaliśmy o nastawienie do trzydziestu dwóch narodów i grup etnicznych.

Respondenci oceniali na siedmiopunktowej skali², w jakim stopniu darzą dany naród sympatią bądź też są mu niechętni. Uzyskane wyniki przedstawiamy w formie zagregowanej do trzech kategorii: sympatii (na skali punkty od +1 do +3), obojętności (0) i niechęci (od -1 do -3). W ten sposób prezentujemy zasięg sympatii i antypatii do poszczególnych narodów. Dla pełniejszej informacji posługujemy się wartościami średnich, które dodatkowo pokazują natężenie sympatii bądź niechęci. Przy obliczaniu średnich uwzględniliśmy tylko odpowiedzi respondentów deklarujących określony stosunek do danego narodu, pominęliśmy zaś odpowiedzi osób, które nie mają zdania na ten temat.

Do najbardziej lubianych narodów należą Włosi, Czesi, Hiszpanie, Anglicy, Słowacy i Szwedzi – sympatią darzy ich mniej więcej połowa Polaków (od 46% do 51% w zależności od narodowości).

Co najmniej dwie piąte respondentów ma pozytywne nastawienie wobec Amerykanów, Francuzów i Węgrów (po 44%), Holendrów i Niemców (po 43%), Irlandczyków i Szwajcarów (po 42%), Austriaków (41%) oraz Japończyków (40%). W tej grupie narodów najwięcej kontrowersji budzą Niemcy, do których niechęć deklarowana jest stosunkowo najczęściej (22%).

---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (296) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 8–14 stycznia 2015 roku na liczącej 1005 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

² Stosunek do poszczególnych narodów respondenci oceniali na skali od 1 do 7. Opracowując wyniki, w celu ułatwienia czytelnikom interpretacji wartości średnich, skalę tę zastąpiliśmy skalą od -3 (niechęć) do +3 (sympatia). Środkiem nowej skali jest 0, oznaczające obojętność, średnie powyżej 0 wskazują zatem na sympatię, a poniżej 0 – na niechęć.

Tabela 1

Narody (uszerokowane według malejącego zasięgu sympatii)	Jak by Pan(i) określił(a) swój stosunek do innych narodów?				Średnie*
	Sympatia	Obojętność	Niechęć	Trudno powiedzieć	
	w procentach				
Włosi	51	30	11	8	0,92
Czesi	50	30	14	6	0,80
Hiszpanie	49	29	12	10	0,86
Anglicy	48	30	15	7	0,71
Słowacy	48	32	12	8	0,80
Szwedzi	46	29	14	11	0,74
Amerykanie	44	31	17	8	0,68
Francuzi	44	32	16	8	0,66
Węgrzy	44	32	14	10	0,73
Holendrzy	43	31	15	11	0,70
Niemcy	43	30	22	5	0,46
Irlandczycy	42	31	15	12	0,66
Szwajcarzy	42	32	14	12	0,71
Austriacy	41	33	16	10	0,58
Japończycy	40	30	18	12	0,55
Belgowie	39	35	14	12	0,61
Chorwaci	39	31	18	12	0,51
Grecy	39	33	18	10	0,53
Ukraińcy	36	26	32	6	0,11
Litwini	34	33	22	11	0,35
Bułgarzy	32	32	25	11	0,24
Gruzini	32	30	25	13	0,30
Estończycy	29	33	21	17	0,29
Białorusini	28	32	29	11	0,06
Żydzi	28	30	32	10	-0,08
Chińczycy	27	32	29	12	0,00
Wietnamczycy	25	29	31	15	-0,09
Turcy	23	29	36	12	-0,24
Rosjanie	22	23	50	5	-0,60
Rumuni	21	26	43	10	-0,49
Palestyńczycy	20	27	36	17	-0,40
Romowie (Cyganie)	18	18	58	6	-0,93

* Średnie mierzone na skali od +3 do -3

Tabela 2. Zmiany **sympatii** do poszczególnych narodów

Narody	Wskazania respondentów według terminów badań																				
	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99	'01	'02	'03	'04	'05	'06	'07	'08	'10	'11	'12	'13	'14	'15
	w procentach																				
Amerykanie	62	58	63	59	64	61	54	50	58	56	45	46	49	44	47	45	43	51	43	41	44
Anglicy	47	41	51	51	55	50	45	44	51	49	46	50	50	53	'	50	44	54	47	43	48
Austriacy	41	37	48	49	47	43	40	37	40	36	31	30	36	36	43	43	39	48	40	39	41
Belgowie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	33	39	40	42	43	40	47	38	37	39
Białorusini	19	17	18	21	22	19	18	26	26	22	21	18	23	27	34	34	31	33	30	29	28
Bułgarzy	19	16	23	23	23	20	20	25	26	24	22	19	24	29	35	37	33	38	32	31	32
Chińczycy	-	-	-	-	-	21	19	22	26	22	20	16	18	22	31	29	31	32	27	25	27
Chorwaci	-	-	-	-	-	-	-	25	29	28	-	-	-	-	-	40	36	44	37	38	39
Czesi	38	30	43	44	45	41	44	47	50	50	49	46	52	53	53	53	51	58	51	50	50
Estończycy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	30	29
Francuzi	61	51	67	62	60	58	53	55	51	48	45	43	48	52	49	51	45	53	41	44	44
Grecy	-	-	-	-	-	-	-	43	44	45	44	41	47	49	46	47	43	40	35	37	39
Gruzini	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	27	35	32	34	37	31	31	32
Hiszpanie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	47	47	53	49	52	51	47	53	45	46	49
Holendrzy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	42	42	48	48	46	46	45	49	42	40	43
Irlandczycy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	39	43	49	54	47	46	40	47	44	46	42
Japończycy	-	-	43	48	43	35	33	33	39	36	32	31	30	34	42	42	40	47	39	37	40
Litwini	24	22	35	36	36	29	30	36	38	36	38	32	36	38	41	42	36	40	32	34	34
Niemcy	23	26	35	43	38	32	31	32	38	36	33	34	33	30	38	39	38	43	38	39	43
Palestyńczycy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24	-	20
Romowie (Cyganie)	-	6	10	12	10	10	13	17	15	16	15	13	14	14	21	23	22	24	20	20	18
Rosjanie	17	16	17	21	20	19	17	23	24	22	18	16	22	24	30	34	32	34	31	25	22
Rumuni	9	8	11	12	11	10	13	15	15	15	14	12	16	16	25	26	24	26	21	21	21
Słowacy	33	32	44	38	39	36	34	42	42	43	41	36	44	48	51	51	49	57	48	47	48
Szwajcarzy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	52	44	42	42
Szwedzi	44	40	53	52	49	43	41	44	46	48	42	39	43	44	45	44	41	51	42	41	46
Turcy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14	17	18	28	28	29	28	24	24	23
Ukraińcy	12	9	14	16	15	13	16	19	22	19	29	23	24	25	34	34	32	32	31	34	36
Węgrzy	47	41	56	48	47	44	44	47	48	45	43	39	45	45	48	49	46	52	42	43	44
Wietnamczycy	-	-	-	-	-	20	21	23	24	19	17	15	18	18	28	29	30	29	25	24	25
Włosi	63	54	66	62	63	55	53	54	54	53	50	52	52	51	54	52	47	55	46	48	51
Żydzi	15	17	25	26	28	19	19	19	23	21	18	20	20	23	34	31	31	33	28	29	28

Tabela 3. Zmiany **niechęci** do poszczególnych narodów

Narody	Wskazania respondentów według terminów badań																				
	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99	'01	'02	'03	'04	'05	'06	'07	'08	'10	'11	'12	'13	'14	'15
	w procentach																				
Amerykanie	9	13	10	9	6	10	12	14	12	17	20	24	16	21	18	16	19	16	21	21	17
Anglicy	16	20	17	13	12	16	15	18	15	19	17	19	15	14	15	12	16	15	15	20	15
Austriacy	19	20	20	12	14	17	18	21	19	25	21	32	23	24	18	12	14	13	16	19	16
Belgowie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25	19	16	13	11	12	14	15	18	14
Białorusini	47	49	53	50	46	48	50	40	36	44	37	51	39	34	26	23	26	26	31	31	29
Bułgarzy	41	43	42	39	39	41	40	36	30	35	32	42	34	28	20	18	20	20	25	28	25
Chińczycy	-	-	-	-	-	36	37	35	32	39	37	47	43	38	30	27	26	31	32	36	29
Chorwaci	-	-	-	-	-	-	-	32	26	30	-	-	-	-	-	14	15	18	19	20	18
Czesi	28	32	25	22	19	22	18	15	15	18	14	22	14	15	12	9	12	11	13	17	14
Estończycy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	22	21
Francuzi	9	13	8	6	8	11	11	9	12	19	19	25	16	14	15	10	14	13	17	18	16
Grecy	-	-	-	-	-	-	-	13	14	15	12	21	17	12	14	11	14	21	25	23	18
Gruzini	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	28	25	22	18	21	22	25	25
Hiszpanie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	18	12	13	10	8	9	10	15	14	12
Holendrzy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	20	13	12	12	10	11	10	15	17	15
Irlandczycy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	21	15	11	13	12	13	14	14	15	15
Japończycy	-	-	21	16	18	23	24	22	21	25	22	33	30	24	19	15	17	18	20	23	18
Litwini	43	43	33	31	30	34	29	24	24	26	21	31	24	22	17	15	19	23	25	27	22
Niemcy	53	45	38	31	30	39	39	36	31	38	34	38	33	39	32	28	27	24	28	30	22
Palestyńczycy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	33	-	36
Romowie (Cyganie)	-	75	73	70	71	69	64	56	60	61	56	65	58	59	51	47	49	50	52	55	58
Rosjanie	56	59	59	57	53	55	57	47	43	49	53	61	47	46	41	31	34	33	39	42	50
Rumuni	66	68	68	70	66	66	63	56	55	58	54	62	52	51	40	35	40	39	41	45	43
Słowacy	27	27	22	21	22	26	21	15	17	20	16	26	18	15	13	11	11	10	13	15	12
Szwajcarzy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	13	17	14
Szwedzi	14	17	14	12	12	17	14	14	12	17	13	22	17	15	12	10	14	13	15	17	14
Turcy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	53	48	46	37	31	33	37	35	38	36
Ukraińcy	65	66	63	60	60	59	58	49	48	51	34	50	42	39	31	29	33	32	33	33	32
Węgrzy	18	21	14	16	16	20	15	15	14	19	13	25	18	16	13	10	12	13	16	17	14
Wietnamczycy	-	-	-	-	-	34	38	33	35	42	38	49	42	41	31	28	26	31	32	35	31
Włosi	6	12	8	7	8	11	11	8	10	12	11	15	14	13	12	10	13	11	15	15	11
Żydzi	51	47	45	41	41	48	49	47	46	47	45	50	45	40	32	27	31	29	34	33	32

Blisko dwie piąte ankietowanych (po 39%) ma przyjazny stosunek do Belgów, Chorwatów oraz Greków. Zaznaczyć należy, że wobec wszystkich wymienionych dotąd nacji sympatia deklarowana jest wyraźnie częściej niż niechęć.

Mniej więcej co trzeci badany wyraża sympatię do Ukraińców (36%), Litwinów (34%), Bułgarów i Gruzinów (po 32%) oraz Estończyków (29%). W tej grupie narodów nadal sympatia przeważa nad niechęcią, choć w przypadku Ukraińców przewaga ta jest niewielka (4 punkty procentowe). Zaznaczyć należy, że w tej grupie Ukraińcy budzą największe emocje – najrzadziej wyrażana jest wobec nich obojętność, częściej zaś sympatia lub niechęć.

W stosunku do pozostałych dziewięciu narodów uwzględnionych w sondażu przeważa niechęć. Przewaga ta jest relatywnie niewielka w przypadku takich nacji jak: Białorusini (1 punkt procentowy), Chińczycy (2 punkty), Żydzi (4 punkty), Wietnamczycy (6 punktów), natomiast wyraźniejsza w stosunku do Turków (13 punktów), Palestyńczyków (16 punktów), Rumunów (22 punkty), Rosjan (28 punktów) czy też Romów (40 punktów).

W ciągu ostatniego roku nastawienie do dwunastu narodów uwzględnionych w sondażu poprawiło się, wobec jednego zaś – Rosjan – uległo pogorszeniu (spadek wartości średniej o 0,25). Największe zmiany *in plus* dotyczą stosunku do Niemców (wzrost wartości średniej o 0,25), Amerykanów (wzrost o 0,23), Japończyków (wzrost o 0,23), Anglików (wzrost o 0,22), Szwedów (wzrost o 0,19) oraz Włochów (wzrost o 0,19). Nieco mniejsze, lecz również istotne statystycznie zmiany dotyczą naszego nastawienia wobec Greków (wzrost o 0,18), Chińczyków (wzrost o 0,18), Litwinów (wzrost 0,17), Holendrów (wzrost o 0,15), Szwajcarów (wzrost o 0,14) oraz Hiszpanów (wzrost o 0,13).

Biorąc pod uwagę średnie ocen, w porównaniu z rokiem poprzednim poprawiło się nasze nastawienie do dwóch spośród naszych najbliższych sąsiadów – Niemców oraz Litwinów, pogorszyło natomiast wobec Rosjan. Różnice w nastawieniu wobec pozostałych sąsiadów są nieistotne statystycznie. Warto w tym miejscu przyjrzeć się, jak kształtował się nasz stosunek do najbliższych sąsiadów w przeszłości oraz jakimi uczuciami darzymy ich obecnie.

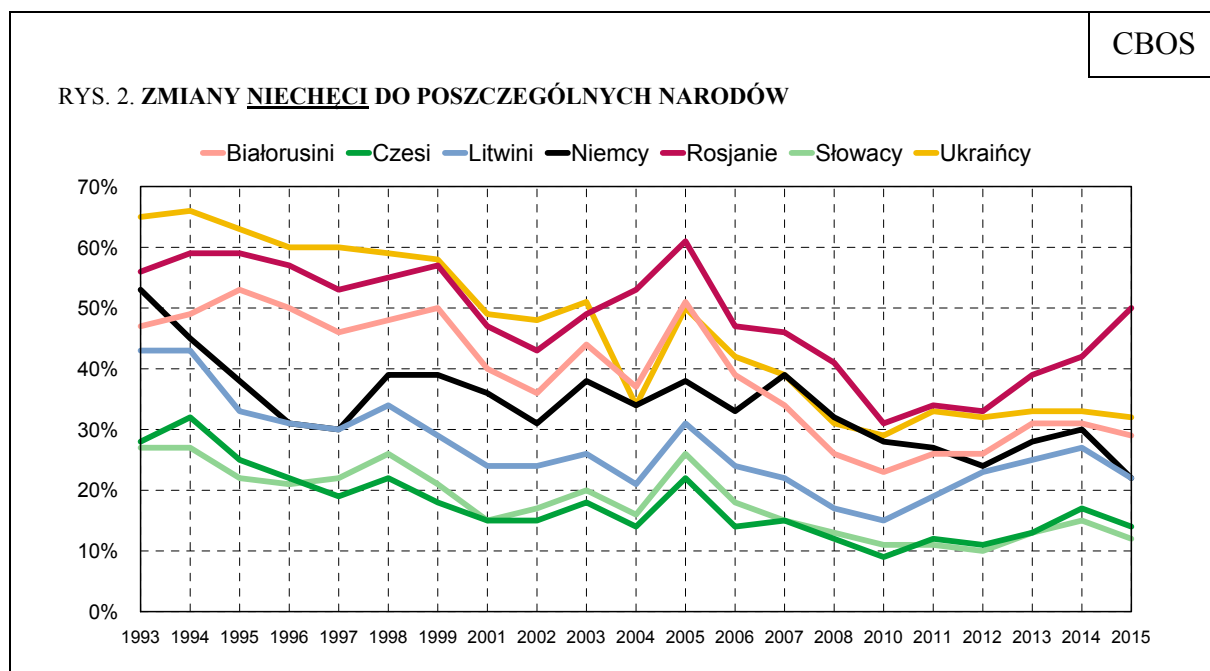
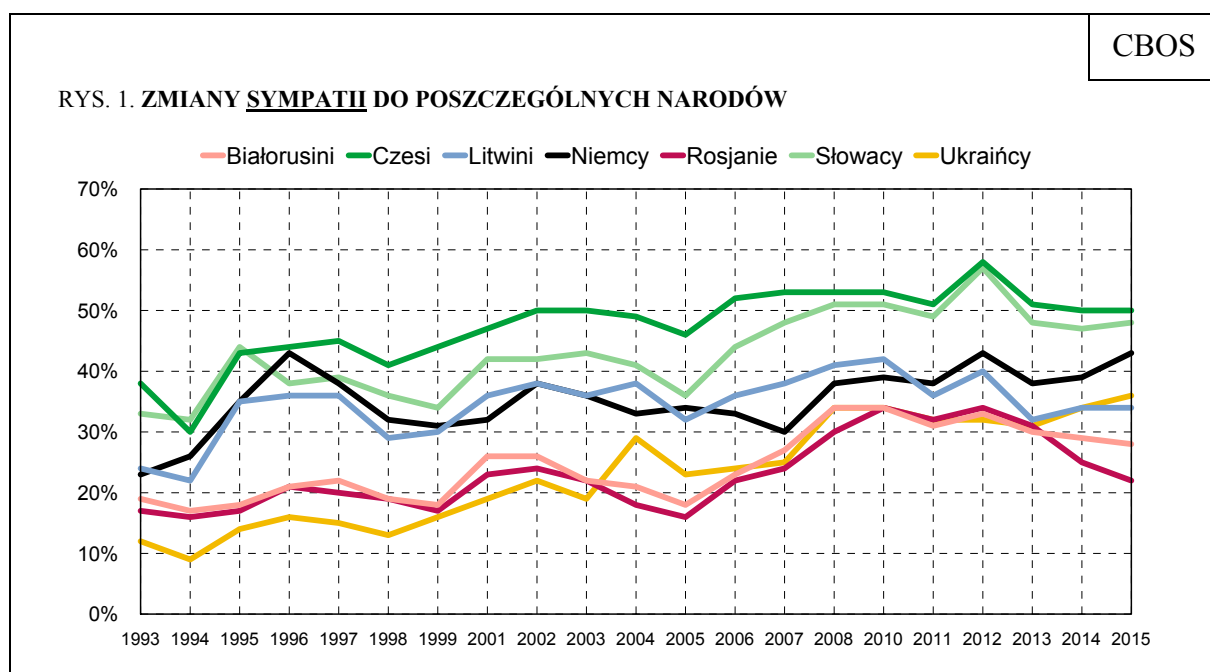
Tabela 4

Narody	Stosunek Polaków do poszczególnych narodów. Średnie na skali od -3 (maksymalna niechęć) do +3 (maksymalna sympatia)		
	2014	2015	Różnica
Niemcy	0,21	0,46	0,25*
Amerykanie	0,45	0,68	0,23*
Japończycy	0,32	0,55	0,23*
Anglicy	0,49	0,71	0,22*
Szwedzi	0,55	0,74	0,19*
Włosi	0,73	0,92	0,19*
Chińczycy	-0,18	0,00	0,18*
Grecy	0,35	0,53	0,18*
Litwini	0,18	0,35	0,17*
Holendrzy	0,55	0,70	0,15*
Szwajcarzy	0,57	0,71	0,14*
Bułgarzy	0,11	0,24	0,13
Gruzini	0,17	0,30	0,13
Hiszpanie	0,73	0,86	0,13*
Austriacy	0,46	0,58	0,12
Belgowie	0,49	0,61	0,12
Francuzi	0,54	0,66	0,12
Węgrzy	0,61	0,73	0,12
Słowacy	0,69	0,80	0,11
Wietnamczycy	-0,20	-0,09	0,11
Białorusini	-0,03	0,06	0,09
Czesi	0,72	0,80	0,08
Ukraińcy	0,03	0,11	0,08
Chorwaci	0,45	0,51	0,06
Estończycy	0,24	0,29	0,05
Turcy	-0,29	-0,24	0,05
Rumuni	-0,52	-0,49	0,03
Żydzi	-0,11	-0,08	0,03
Romowie (Cyganie)	-0,85	-0,93	-0,08
Irlandczycy	0,70	0,66	-0,04
Rosjanie	-0,35	-0,60	-0,25*

* Różnice średnich istotne na poziomie 0,05

Niezmiennie od ponad dwudziestu lat naszymi ulubionymi sąsiadami są Czesi i Słowacy. Do najmniej lubianych od lat należeli natomiast Rosjanie, Ukraińcy oraz Białorusini. W latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku i pierwszych latach obecnego stosunkowo najmniejszą sympatię i zarazem największą niechęć deklarowaliśmy wobec Ukraińców, jednak wraz z nadejściem „pomarańczowej rewolucji” nasz stosunek do nich poprawił się. Ostatnie lata, a w szczególności ubiegły rok, przyniosły pogorszenie naszego nastawienia do Rosjan, wobec których obecnie – częściej niż wobec innych naszych sąsiadów – deklarujemy nastawienie negatywne.

Jednocześnie należy zaznaczyć, że nasze nastawienie do wszystkich sąsiadów – także do Rosjan – jest lepsze niż na początku lat dziewięćdziesiątych. Wówczas jedynie wobec Czechów i Słowaków częściej wyrażaliśmy sympatię niż niechęć, wobec pozostałych zaś wyraźnie przeważała niechęć. Obecnie jedynie wobec Rosjan częściej przejawiamy negatywne niż pozytywne emocje, Białorusinów praktycznie równie często obdarzamy sympatią co niechęcią, pozostałych przeważnie, w mniejszym bądź większym stopniu, darzymy sympatią.

Stosunek do innych narodów stanowi wypadkową bardzo wielu czynników. Niewątpliwie kształtują go stereotypy narodowościowe, zaszczości historyczne, własne doświadczenia, wydarzenia bieżące oraz stosunki polityczne między krajami zamieszkiwanymi przez poszczególne nacje. Pogorszenie nastawienia wobec Rosjan należy wiązać z wydarzeniami ostatniego roku, a w szczególności z polityką Kremla wobec Ukrainy. Warto podkreślić, że pogorszenie nastawienia do Rosjan koresponduje z pogorszeniem postrzegania stosunków politycznych między naszymi krajami. Gdy w maju 2014 roku – już po aneksji Krymu przez Federację Rosyjską – pytaliśmy o postrzeganie stosunków polsko-rosyjskich³, oceniane były one bardzo krytycznie i należały do najgorszych w ciągu ostatnich kilkunastu lat.

Od lat obserwujemy generalną zależność: Polacy większą sympatią darzą narody cechujące się wyższym poziomem życia, stanowiące dla nich pozytywną grupę odniesienia, do której chcieliby należeć. Z większym dystansem natomiast podchodzą do nacji zamieszkujących kraje biedniejsze, charakteryzujących się niższym poziomem życia i stanowiących dla nich negatywną grupę odniesienia. Jednocześnie warto zaznaczyć, że nasz stosunek do wielu narodów, które niegdyś, w latach dziewięćdziesiątych, darzyliśmy stosunkowo niewielką sympatią, poprawił się – np. do Romów, Rumunów, Ukraińców, Bułgarów czy Białorusinów.

W celu ustalenia powiązań między postawami wobec różnych narodów wyrażonymi na skali sympatii–antypatii, przeprowadzona została analiza czynnikowa⁴. W jej wyniku wyodrębnione zostały dwa czynniki skupiające nacje, wobec których Polacy przejawiają podobne uczucia.

I czynnik grupuje narody darzone przez Polaków większą sympatią. Są to prawie wszystkie uwzględnione w sondażu narody Unii Europejskiej (poza Bułgarami i Litwinami), a także Amerykanie, Szwajcarzy oraz Japończycy.

II czynnik skupia nacje mniej lubiane przez Polaków, wśród których znalazły się narody krajów postkomunistycznych (poza Czechami, Słowakami, Węgrami, Chorwatami, Estończykami), a także narody bardziej odległe kulturowo.

---

³ Zob. komunikat CBOS „Polacy o stosunkach polsko-rosyjskich i polityce wschodniej Polski”, maj 2014 (oprac. B. Badora).

⁴ Zastosowano rotację OBLIMIN.

Tabela 5

Narodowości	Wyniki analizy czynnikowej („ładunki czynnikowe”)	
	Czynnik I	Czynnik II
Holendrzy	0,87	
Amerykanie	0,87	
Włosi	0,85	
Belgowie	0,85	
Anglicy	0,84	
Francuzi	0,83	
Szwedzi	0,83	
Czesi	0,81	
Hiszpanie	0,80	
Szwajcarzy	0,80	
Słowacy	0,76	
Irlandczycy	0,70	
Węgrzy	0,70	
Austriacy	0,69	
Niemcy	0,66	
Grecy	0,60	
Chorwaci	0,57	
Japończycy	0,53	(0,32)
Estończycy	0,53	(0,35)
Rumuni		0,91
Romowie (Cyganie)		0,90
Palestyńczycy		0,86
Rosjanie		0,82
Wietnamczycy		0,77
Turcy		0,75
Białorusini		0,68
Chińczycy		0,65
Ukraińcy		0,62
Żydzi		0,60
Gruzini		0,59
Bułgarzy		0,51
Litwini	(0,39)	0,47
Procent wyjaśnianej wariancji	61	5

Na koniec warto przeanalizować, jakie cechy społeczno-demograficzne sprzyjają wyrażaniu sympatii do innych nacji, a jakie niechęci. W tym celu stworzone zostały dwa wskaźniki – sympatii oraz niechęci. Wskaźnik sympatii dla danej grupy społeczno-demograficznej to średnia liczba lubianych przez nią narodów, a wskaźnik niechęci to odpowiednio średnia liczba nacji, wobec których dana grupa zadeklarowała niechęć. Wartość wskaźnika sympatii dla ogółu badanych wynosi 11,6, zaś niechęci 7,5, co oznacza, że przeciętny ankietowany wyraził sympatię do mniej więcej 12 spośród 32 uwzględnionych w sondażu narodów, zaś niechęć do 8. Podkreślić jednocześnie należy, że poza sympatią i niechęcią badani mogli zadeklarować obojętny stosunek do poszczególnych nacji (środek skali), bądź też stwierdzić, że nie mają do nich sprecyzowanego stosunku (odpowiedzi „trudno powiedzieć”).

Z analiz różnicowań społeczno-demograficznych wynika, że nastawienie do innych narodów w znacznej mierze zależy od poziomu wykształcenia. Im wyższe wykształcenie, tym częściej deklarowana jest sympatia wobec innych nacji. Absolwenci wyższych uczelni deklarowali sympatię przeciętnie do 15 narodów, badani z wykształceniem średnim do 12, z zasadniczym zawodowym do 11, zaś z wykształceniem podstawowym bądź gimnazjalnym zaledwie do 9. Zauważyć można ponadto, iż respondenci z wykształceniem wyższym rzadziej niż pozostali wyrażali niechęć wobec innych narodów (średnia liczba narodów nielubianych przez absolwentów wyższych uczelni wynosi 6, przez badanych z wykształceniem średnim 7, z zasadniczym zawodowym 9, a przez tych z wykształceniem podstawowym bądź gimnazjalnym 8).

Innym czynnikiem – częściowo powiązany z poziomem wykształcenia – warunkującym postawy wobec innych nacji jest sytuacja materialna. Im lepsza ocena własnych warunków materialnych, tym częściej deklarowana jest sympatia do innych narodów. Natomiast – jak się okazuje – poziom niechęci do innych nacji jest względnie niezależny od położenia materialnego – zarówno badani zadowoleni, jak i niezadowoleni z warunków materialnych swoich gospodarstw domowych wyrażają niechęć do mniej więcej 7 narodów.

Pewną rolę w tym kontekście ogra również wiek. Stosunkowo najczęściej sympatię do innych nacji wyrażają badani w wieku 25–44 lata. Zwraca uwagę fakt, że trochę rzadziej niż pozostali pozytywne emocje wobec innych narodów deklarują badani powyżej 55 roku życia. Warto podkreślić, że najstarsi ankietowani, powyżej 65 roku życia, również stosunkowo rzadko deklarują niechęć wobec innych nacji, co oznacza, że relatywnie często mają do nich stosunek obojętny bądź też nie mają sprecyzowanego zdania w tej sprawie. Natomiast badani w wieku 55–64 lata częściej niż pozostali mają niechętny stosunek wobec innych narodów.

W pewnym stopniu nastawienie do innych narodów różnicuje miejsce zamieszkania. Mieszkańcy najmniejszych miast i wsi rzadziej niż pozostali deklarują sympatię wobec innych nacji, z kolei ci ostatni ponadprzeciętnie często wyrażają wobec nich niechęć.

Opracowała
Małgorzata OMYŁA-RUDZKA

A N E K S

Tabela 1

		Wartość wskaźnika niechęci		Liczba osób
		Średnia	Odchylenie standardowe	
Ogółem		7,46	8,15	1005
Płeć	Mężczyźni	8,59	8,49	485
	Kobiety	6,41	7,69	520
Wiek	18–24 lata	7,70	7,57	113
	25–34	7,01	7,40	200
	35–44	6,85	8,12	177
	45–54	7,88	9,13	156
	55–64	8,66	8,93	177
	65 lat i więcej	6,89	7,59	182
Miejsce zamieszkania	Wieś	8,29	8,73	399
	Miasto do 19 999	7,72	8,54	150
	20 000 – 99 999	6,82	7,60	190
	100 000 – 499 999	6,12	6,88	162
	500 000 i więcej mieszk.	7,17	7,83	104
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	7,89	8,47	208
	Zasadnicze zawodowe	9,07	9,24	246
	Średnie	7,42	7,92	310
	Wyższe	5,52	6,46	242
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	4,35	5,81	98
	Średni personel, technicy	8,79	8,33	35
	Pracownicy adm.-biurowi	7,71	8,28	74
	Pracownicy usług	6,86	7,67	68
	Robotnicy wykwalifikowani	9,46	8,46	116
	Robotnicy niewykwalifik.	5,76	5,84	43
	Rolnicy	9,42	10,56	37
	Pracujący na własny rach.	6,51	7,72	42
	Bezrobotni	8,26	8,89	92
	Emeryci	7,05	7,73	216
	Renciści	7,58	8,02	59
	Uczniowie i studenci	7,38	7,29	70
	Gospodynie domowe i inni	9,45	11,01	55
	Pracuje w:	inst. państw., publicznej	6,41	7,29
spółce właścicieli prywatnych i państwa		9,41	9,15	95
sekt. pryw. poza rolnict.		6,52	7,17	259
prywatnym gosp. rolnym		8,78	10,09	36
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	9,31	9,47	122
	501–750	7,43	8,56	99
	751–1000	9,32	8,33	135
	1001–1500	7,37	7,91	186
	Powyżej 1500 zł	5,95	6,92	221
Ocena własnych war. mater.	Złe	7,03	7,61	105
	Średnie	7,87	8,72	439
	Dobre	7,17	7,70	461
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	8,30	9,70	44
	Raz w tygodniu	7,51	8,24	465
	1–2 razy w miesiącu	7,95	8,24	154
	Kilka razy w roku	7,29	7,81	218
	W ogóle nie uczestniczy	6,97	7,87	118
Poglądy polityczne	Lewica	7,10	7,69	148
	Centrum	8,21	8,93	312
	Prawica	8,02	7,84	300
	Trudno powiedzieć	6,03	7,60	244

Tabela 2

		Wartość wskaźnika sympatii		Liczba osób
		Średnia	Odchylenie standardowe	
Ogółem		11,64	10,97	1005
Płeć	Mężczyźni	10,53	10,07	485
	Kobiety	12,68	11,66	520
Wiek	18–24 lata	11,71	10,41	113
	25–34	12,78	10,92	200
	35–44	12,48	11,36	177
	45–54	11,37	11,16	156
	55–64	10,68	10,64	177
	65 lat i więcej	10,69	11,10	182
Miejsce zamieszkania	Wieś	10,23	10,75	399
	Miasto do 19 999	10,65	10,94	150
	20 000 – 99 999	13,01	11,24	190
	100 000 – 499 999	13,73	11,10	162
Wykształcenie	500 000 i więcej mieszk.	12,70	10,41	104
	Podstawowe / gimnazjalne	8,59	9,73	208
	Zasadnicze zawodowe	10,98	10,72	246
	Średnie	11,58	10,99	310
Grupa społeczna i zawodowa	Wyższe	15,02	11,36	242
	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	15,36	11,36	98
	Średni personel, technicy	11,10	9,34	35
	Pracownicy adm.-biurowi	13,67	11,52	74
	Pracownicy usług	13,17	11,88	68
	Robotnicy wykwalifikowani	9,61	8,95	116
	Robotnicy niewykwalifik.	12,29	10,04	43
	Rolnicy	6,18	9,65	37
	Pracujący na własny rach.	11,75	11,47	42
	Bezrobotni	11,57	11,57	92
	Emeryci	10,68	11,12	216
	Renciści	10,08	10,53	59
	Uczniowie i studenci	12,73	9,84	70
Gospodynie domowe i inni	12,22	12,40	55	
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	14,16	11,07	126
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	11,27	10,02	95
	sekt. prywat. poza rolnict.	12,30	10,98	259
	prywatnym gosp. rolnym	5,10	8,06	36
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	10,13	11,19	122
	501–750	11,24	11,38	99
	751–1000	9,61	10,05	135
	1001–1500	11,11	10,76	186
	Powyżej 1500 zł	13,81	10,54	221
Ocena własnych war. mater.	Złe	9,14	9,85	105
	Średnie	10,86	11,11	439
	Dobre	12,95	10,93	461
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	11,21	12,37	44
	Raz w tygodniu	10,87	10,86	465
	1–2 razy w miesiącu	12,27	10,61	154
	Kilka razy w roku	12,09	10,93	218
	W ogóle nie uczestniczy	12,85	11,14	118
Poglądy polityczne	Lewica	12,74	11,31	148
	Centrum	11,20	10,85	312
	Prawica	12,48	10,53	300
	Trudno powiedzieć	10,51	11,36	244